

## **№11- тәжірибелік сабақ: Неограмшизм теоретиктері**

**Жұмыстың мақсаты мен міндеті:** студенттерге неограмшизм халықаралық қатынастарға тиесілі негізгі идеяларын, Роберт Кокстың негізгі идеялары туралы түсіндіру.

**Техникалық және инструментальдық құралдары:** интерактивті тақта, проектор сызба – кестелер.

**Тәжірибелік сабақ оқыту нәтижелері:** неограмшизм теоретиктерінің халықаралық қатынастар теориясына үлесі жайлы ақпарат біле алады.

**Оқытудың әдістері мен түрлері:** баяндау, сұрақ-жауап, түсіндіру, кіріспе дәріс, пікір-талас.

Неограмшизмнің негізін қалаушы саясаттанушы және британдық халықаралық саяси экономика мектебінің жетекшісі Роберт Кокс болып саналады. Грамшидің пікірінше, мемлекет үстем таптың (материалдық құндылықтардың), билік құрылымдарының (институттардың) және зиялы қауымның (идеялардың) блогы болғандықтан, Роберт Кокс неореалистердің мемлекет туралы "Қара жәшік" ретіндегі идеясына қарсы шығады, оның халықаралық қатынастардағы мінез-құлқы қоршаған ортаның қасиеттерімен толығымен дауласады және кез-келген ел үшін бірдей болады, мемлекеттік жүйеден халықтың әртүрлі топтарының күштерінің арақатынасынан, идеологиядан және ішкі саясаттың басқа параметрлеріне байланысты. Неограмшистердің пікірінше, сыртқы саясат, ішкі саясат сияқты, үстем таппен анықталады және оның мүдделеріне қызмет етеді.

Сонымен қатар, жаһандану жағдайында үстем тап өзінің гегемониясын өз мемлекетінен тыс кеңейтуге тырысады және осы мақсатқа жету тетігі бір елдің шеңберінде гегемонияны құру процесіне ұқсас болады: өндірістік қатынастардың жаһандық сипаты бір мемлекет шеңберінде де, жалпы әлемдік экономикада да әртүрлі таптардың материалдық ресурстарының арақатынасын анықтайды. Материалдық ресурстарда артықшылыққа қол жеткізе отырып, үстем тап оны тиісті институттардың (бұл жағдайда халықаралық) көмегімен бекітуге тырысады. Алайда, оның гегемониясының тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін басым класс бұқараның қолдауына ие болуы керек; ол үшін статус-квоны қорғауға және басқарылатын сыныптардың белсенді келісіміне қол жеткізуге арналған идеология құрылады.

Неограмшистер, атап айтқанда, бүгінде мемлекеттік егемендік жаһандық қаржы жүйесі мен жаһандық өндіріс жүйесінің қалыптасуымен сипатталатын әлемдік экономикалық жүйеге қатысты бағынышты рөл атқарады деп санайды. Бұл жүйенің негізгі қатысушылары-трансұлттық корпорациялар мен халықаралық қаржы институттары (Дүниежүзілік банк, Халықаралық валюта қоры және т.б.), олар бірге тарихи блокты құрайды. Дәл осы блок бүгінде Гегемон позициясын әлемдік тәртіпте ұстанады және нарықтарды ераықтандыруды, сауданы, инвестицияларды реттеудің ұлттық

стандарттарын біріздендіруді, авторлық құқықты қорғауды және т. б. қолдайтын неолибералдық идеологияны тарату арқылы тұрақтылықты сақтайды. Халықаралық қатынастар теориясындағы маңызы неограмшистердің халықаралық қатынастар теориясына қосқан негізгі үлесі жаһандану құбылысын зерттеумен, жаһанданудың жағымсыз жақтарын анықтаумен және түсіндірумен байланысты. Неограмшистер жаһанданудың тарихи және идеологиялық шарттылығын атап көрсетеді: ол неолибералдық мектептің заңдары мен логикасына сәйкес дамиды, оны объективті түрде болып жатқан процесс деп санауға болмайды. Керісінше, "кез-келген теория біреуге және қандай да бір мақсатқа арналған", жаһандану процестерін түсіндіретін неолибералдық мектеп идеологиялық тұрғыдан бейтарап емес, бірақ өндіріс қатынастарындағы күштердің қазіргі конфигурациясын көрсетеді. Осылайша, ол априори статус-квоны қорғайды және қолданыстағы жүйенің әділдігі және оны жетілдіру жолдары туралы ойланудың орнына үстем таптың заңдастырылуына қызмет етеді.

Неограмшизм теоретиктерінің халықаралық қатынастар теориясына қосқан оң үлесіне қарамастан, басқа мектептер мен ағымдардың өкілдері бұл ілімді, ең алдымен, экономикалық факторлардың мемлекеттердің мінез-құлқына және әлемдік саяси жүйенің қалыптасуына әсерін қайта бағалағаны үшін жиі сынға алады. Сонымен қатар, сыншылар ішкі саясаттың шындықтарын сипаттайтын Грамши идеяларын өзіндік ерекшелігі бар халықаралық жазықтыққа қаншалықты ауыстыруға болатындығы туралы сұрақтар туғызады.

### **Деңгейлік тапсырмалар:**

1–деңгейлік сұрақ. Антонио Грамши деген кім ?

1–деңгейлік сұрақ. Роберт Кокс деген кім?

2–деңгейлік сұрақ. Кокстың контргегемония туралы пікірі?

2–деңгейлік сұрақ. Неограмшизм теориясының халықаралық қатынастардағы маңызы

3–деңгейлік сұрақ. Гегемонның еркін білдіретін халықаралық ұйымдардың ерекшеліктерін атаңыз?

**ОБӨЖ тапсырмалары:** Неограмшизм теориясы.

**БӨЖ тапсырмалары:** Неограмшизм – халықаралық қатынастар мен жаһандық саяси экономиканы зерттеуге негізделген сыни теория.

### **Негізгі әдебиеттер:**

1. Л.М.Иватова, Ә.С.Қайдарова, Ә.Т.Мухитденова. Халықаралық

- қатынастар теориясы, оқу құралы, 2019
2. Л. К.Торбьорн, Қазақ тіліне ауд.Н.Сайбекова, Ж.Бурибаева. Халықаралық қатынастар теориясының тарихы. Монография. Алматы: Дәуір, 2017.
  3. Д.М.Мажиденова, К. Г.Шерьязданова. Теория международных отношений. Оқу құралы, 2019.
  4. И.А.Черных. Теория международных отношений. Учебное пособие. Алматы, 2019.
  5. А.Г.Дугин. Геополитика и Международные Отношения. Т. 1, Монография, М.: Евразийское Движение, 2012.
  6. M.Criffiths. Uluslararası ilişkilerde temel düşünürler ve teoriler. Ankara, 2011.
  7. T.İskit. Diplomasi: Tarih, teorisi, kurumları ve uygulaması. Ankara, 2012.

#### **Қосымша әдебиеттер:**

1. Антюхина-Московченко В.И., Злобин А.А., Хрусталеv М.А. Основы теории международных отношений.-М.,2014
2. Введение в теорию международных отношений./Под ред. А.С.Манькина.-М.,2014
3. Загорский А.В., Лебедева М.М. Теория и методология анализа международных переговоров.-М.,2014
4. Назарчук А.В. Этика глобализирующегося мира. - М., 2014.
5. Цыганков П.А. Международные отношения. М., 2014.
6. Rosenau J. Turbulence in the World Politics. L., 2014.